

fra Olga Bjørner.

112630

Nobel (stift.)

Herr Riksadvokaten.

Ved Bidsivating lagmannsretts dom av 20. mars 1948 ble jeg bl.a. dømt for medlemskap i arbeidsutvalget og landsstyret i Norges Bondesamband under okkupasjonen.

Spørsmålet om lovligheten av å ha vært medlem av eller innehatt tillitsverv i Norges Bondesamband har flere ganger vært forelagt domsmyndighetene ellers i landet, og svaret har vært bekreftende. Eksempelvis i saken mot bonde P. Jøger - Leirvik, Follereid, hvilken sak ble fremmet som en prinsippsak angående det reiste spørsmål, og der retten - uten at dommen ble påanket avsa enst. frifinnelsesdom for dette punkts vedkommende. Det het bl.a. i domsprømissene:

«Ad Bondesambandet. — Det er på det rene at Norges Bondelag både før og under krigen — således også nu — hadde en stor oppgave for landbruksnæringen i Norge, og i forbindelse hermed landets forsyning med næringsmidler. I hvilken grad Bondelaget hadde betydning for landets forsyning, er dog ikke opplyst.

I henhold hertil kan Retten forstå at Bondelagets styre og ledende menn med engstelse så utviklingen i møte etter 9. april 1940, lagets eksistens var truet, og heri så lagets ledelse en fare for muligheten av landets ernæring.

Dette kan dog ikke forhindre at nasjonalt sett står Retten uforstående overfor de skritt Bondelagets ledelse tok i 1940. Allerede i formann Mellbyes mandat av 9/10 1940 til forhandlingsutvalget — som til og med var merket «strengt konfidensielt» — presiserte Mellbye at Quislings eventuelle lovbud må bli å lystre av alle næringsorganisasjonene, selv mot vår vilje.»

I forslaget til overenskomst med NS som ble godkjent på landsstyremøtet 21. oktober 1940 går Bondelaget helt inn for samarbeid med NS, og i formann Mellbyes forslag som ble vedtatt på representantskapsmøtet i november 1940 tilsier også han — om enn i forsiktigere ord — det nye styre i landet lojalitet.

Disse vedtak ble vedtatt umiddelbart etter 25. september 1940, og Bondelaget burde da, etter Rettens mening, ha forstått at forhandlingene innebar sine farer.

Det viste seg da også snart at utviklingen fikk et farlig forløp. Først ble nestformennene Enger og Trædal avskjediget, deretter formann Mellbye og generalsekretæren og endelig ble medlemsbladet forbudt. Nasjonalt sett skulle da situasjonen — etter Rettens mening — ha vært moden til oppløsning, og Bondelaget var også selv oppmerksom herpå. Således uttaler organisasjonskomiteen, hvor tiltalte var medlem, i sin innstilling av 6/2 1941 at situasjonen er meget alvorlig — og selv om det kunne være grunner som taler for det, mener vi at vi ikke har råd til å ofre vår fagorganisasjon for en politisk innsats. I henhold hertil fortsatte Bondelaget sin virksomhet.

Etter at Bondelaget hadde antatt navnet «Bondesambandet» ble det drevet fra skanse til skanse ved angrep fra NS. Bondesambandet måtte således godta Quislings fullmakt av 18/3 1943. Her ble Bondesambandet påført beføyelser i forbindelse med jordloven og konsesjonslovene som lå utenfor det gamle Bondelags virkeområde. Særlig tidspreget var bestemmelsen i fullmaktens § 10 om at samtlige omsetningsorganisasjoner skal være tilsluttet Norges Bondesamband, samt bestemmelsen i § 11 om «ministerpresidentens» medbestemmelsesrett.

Vistnok var i juridisk henseende Norges Bondesamband ikke det samme som det gamle Norske Bondelag etter de tvungne avskjedigelser av formennene. Dette var også ledelsen og tiltalte gjort oppmerksom på ved adv. Løchens betenkning av 2/1 1941. De stadige inngrep fra NS brakte også Bondelaget og senere Bondesambandet i en særdeles betenkelig grad over i nazistisk retning, og dette kunne ved den videre utvikling i samme retning ha fått de farligste konsekvenser. Men etter det som er oppyst i saken, må Retten gå ut fra at når denne utvikling i nazistisk retning ikke ble fullbyrdet, da skyldtes dette motstanden innen Bondelaget og senere Bondesambandet. Når derfor NB og senere Norges Bondesamband måtte godta inngrep fra NS da forstår Retten det således at det var den pris laget og sambandet måtte betale for å kunne oppfylle den oppgave som det med henblikk på landets matforsyning fant riktig i den foreliggende situasjon.

Retten finner derfor at det i tiltalebeslutningen post 2 omhandlede forhold ikke er objektivt rettsstridig, og tiltalte må forsåvidt bli å frifinne.»

Etter det foranstående må det være opplagt at domsavsigelsen i min sak må være feilaktig når det gjelder det heromhandlede punkt. I hvilken grad det har påvirket straffutmålingen tør jeg ikke ha noen bestemt formening om - men, at den omstendighet at retten har ansett også dette forhold for straffverdig, har bidratt til å påvirke stemningen i min disfavør er jeg jo ikke i synderlig tvil om.

Å fremme en spesiell gjenopptagelsesbegjæring synes jeg etter omstendighetene vil være å sette i gang et for stort apparat, men jeg vil på den annen side nødig ha sittende på meg en straffedom som savner rettslig grunnlag. Og jeg tillater meg derfor å spørre herr riksadvokaten - etterat de nu er orientert om den rette sammenheng - om det fra deres side vil bli foretatt noe for å få de uriktige avgjørelser i mitt, og vel også i flere andres, tilfeller, korrigert ad offisiell vei. at det her kieber en prinsipiell feil ved selve rettsoppgjøret, må jo være hevet over tvil.

Oslo den 20. mars 1943.